

TUDOMÁNYOS ÉLET

A II. Magyar ÁKM Konferencia*

Az I. Magyar ÁKM Konferencia óta eltelt több mint 10 év alatt nagy fejlődés következett be az ágazati kapcsolati mérlegek összeállításával és elemzésével összefüggő módszerekben, és jelentőssé vált az ÁKM mérlegek felhasználása a gyakorlati munkában. 10 évvel ezelőtt csak néhány lelkes kutató körül kialakult kis csoportok foglalkoztak az ÁKM-re vonatkozó kutatásokkal. Munkájuk sok vonatkozásban elvont, öncélú kutatásnak látszott, és ennek megfelelően az ágazati kapcsolati mérlegek felhasználására csak elvétve akadt egy-egy szerény kísérlet. Ezzel szemben napjainkban a gazdasági élet majdnem minden szintjén és területén, de leginkább talán a központi gazdaságirányító szerveknél, jelentős erők foglalkoznak az ÁKM-ek összeállításával, tervezési és elemzési célú felhasználásával. Az ágazati kapcsolati mérlegek a népgazdaság egészére, illetve valamelyik részterületére vonatkozóan a tervezés egyik legfontosabb eszközévé váltak. Ez a nagy fejlődés, az ágazati kapcsolati mérlegekkel összefüggő jelentős előrelépés szükség szerűen felvetette egy újabb konferencia megtartásának gondolatát, amely felméri és összegezi az eddigi megtett út eredményeit és bizonyos mértékig megpróbál irányt adni az elkövetkező évek munkálatai számára.

A Konferencia célja az ágazati kapcsolati mérlegek összeállításával és tervezési, elemzési célú felhasználásával kapcsolatban folyó kutatások összehangolása és a kutató munka, valamint a felhasználás során szerzett tapasztalatok szélesebb körű ismertetése volt. Ezen túlmenően a Konferencia hozzá kívánt járulni annak biztosításához is, hogy a Központi Statisztikai Hivatalon kívül folyó munkák megfelelően kapcsolódjanak az 1972. év ÁKM előkészítéséhez és kidolgozásának módszereihez.

A Konferencián a központi és középszintű irányító szervektől, egyetemektől, kutató és ipargazdasági intézetektől, vállalatoktól mintegy 170 szakember vett részt és közel 40 előadás hangzott el. A résztvevők nagy száma és összetétele is szemléltette, hogy milyen nagy jelentősége van a különböző szintű és rendeltetésű ágazati kapcsolati mérlegek összeállításának és felhasználásának. A Konferencia során felmerült az az igény, hogy az ÁKM legyen a gazdaságstatisztika legfontosabb koordináló eleme, mivel a népgazdasági mérlegrendszerrel együtt az ágazati kapcsolati mérlegekből kaphatjuk a népgazdaságra vonatkozó legfontosabb átfogó adatokat.

Megnyitó beszédében HUSZÁR ISTVÁN kiemelte az ágazati kapcsolati mérlegeknek — mint egyfajta gazdasági modellnek — a gazdasági élet irányításával összefüggő döntések megalapozásában játszott szerepét. Hangsúlyozta, hogy az ágazati kapcsolatok mérlegét úgy is lehet tekinteni, mint a népgazdasági mérlegrendszer egyik elemét. Az előadásban arról is szó esett, hogy az elkövetkező időben jó lenne valamilyen módon összekapcsolni az ÁKM-eket az ökonometriai jellegű vizsgálatokkal. Így az ÁKM-ek nagyobb részletzettségét jól kiegészítenék az ökonometriai modellek előnyei: az együttthatók előrebeeslése, a dinamizálás stb.

A megnyitó ülésen hangzott el RÁCZ ALBERTnek, a KSH főosztályvezetőjének az előadása, amely összefoglalta az eddigi eredményeket és felvázolta a következő évek ÁKM-munkákkal összefüggő legfontosabb alapelveit. Közülük az egyik legfontosabb, hogy az ÁKM-eknek be kell illeszkedniük a népgazdasági mérlegrendszerbe. Össze kell állítani a szervezeti elhatárolású ágazati kapcsolati mérlegeket, amelyek jobban megfelelnek a forgalmi szféra elemzésére; az árszámítások igényeit pedig olyan ÁKM elégítheti ki legjobban, amelyben a sorok tevékenységek szerint, az oszlopok pedig szervezeti rendszerben vannak. A közép- és a hosszútávú tervezés elősegítése végett rendkívül fontos az ágazati kapcsolati mérlegek dinamizálásának megoldása. Emellett azonban szükség van az összehasonlító ágazati kapcsolati mérlegek sorozatának és a regionális ÁKM-ek összeállítására.

* A II. Magyar ÁKM Konferenciát a Magyar Közgazdasági Társaság Matematika i. Közgazdasági Szakosztálya, Népgazdaságtervezési Szakosztálya, Statisztikai Szakosztálya és a Baranya megyei Szervezete, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága szervezte 1971. október 18 és 20 között Siklósön. A Konferencia elnöke Huszár István államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, a Magyar Közgazdasági Társaság alelnöke volt.

Dr. DÁNYI DEZSŐ előadása, amely szintén a megnyitó ülésen hangzott el, áttekintette az input-output modellek kidolgozásának és alkalmazásának történetét és megállapította, hogy az input-output módszer egyáltalán nem tekinthető lezártnak és napjainkban is különböző kezdeményezések vannak továbbfejlesztésére, tökéletesítésére.

A Konferencia első munkaiülése — amelyen *dr. Kiss Albert*, a Központi Statisztikai Hivatal elnökhelyettese volt az elnök — a korábbi magyar ágazati kapcsolati mérlegek összeállításával kapcsolatos statisztikai problémákkal foglalkozott. Az itt elhangzott nyolc előadás az összevont és egyes ágazatokra elkészített ÁKM-ek összeállításának nehézségeit és az itt szerzett tapasztalatokat ismertette. Kifejezésre jutott, hogy a nem ipari ágazatok ÁKM-jeinek elkészítése nagy nehézségekbe ütközik, mivel az ÁKM szerkesztése az ipari ágazatok statisztikai adatszolgáltatásához igazodik. Megállapítást nyert az is, hogy a következő években az ágazati kapcsolati mérlegek összefüggő rendszerére lesz szükség egyetlen ágazati kapcsolati mérleg helyett. Ennek megfelelően a Központi Statisztikai Hivatalban összeállított központi mérleghez különböző részmérlegek — többek között az egyes ágazatok mérlegei — kapcsolódnak, és ezek együtt alkotnak teljes rendszert.

A második munkaiülésen az ágazati kapcsolati mérlegek tervezési célú felhasználásával kapcsolatos statisztikai problémákról volt szó. Ezen az ülésen *dr. Hetényi István*, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese elnökölt. Az első előadást *DR. ÁUGUSZTINOVICS MÁRIA* tartotta. Előadásában kifejtette az ágazati kapcsolati mérlegek szintetizáló szerepének nagy jelentőségét a gazdaságstatisztikában, mivel a tervezés elengedhetetlenül megkívánja az egységes mutatószámrendszert és az egységes ágazati nomenklatúrát. Az ÁKM zárt rendszere elősegítheti azt is, hogy az egyébként divergáló statisztikák egységes rendszert alkossanak.

Dr. CSERBA LAJOS előadása arról szólt, hogy célszerű lenne kidolgozni az Országos Tervhivatal, a Központi Statisztikai Hivatal és a többi központi irányító szerv között egy feladattervet a tervezésben felhasználandó ÁKM ténymérlegek összeállítására, mivel jelenleg a tervezés elsősorban nem a Központi Statisztikai Hivatal által összeállított ténymérlegekre, hanem a termérlegekre támaszkodik.

Dr. SZAKOLCZAI GYÖRGY az ÁKM-nek a pénzügyi tervezésben és az ártervezésben való felhasználásáról beszélt. Kifejtette, hogy a tevékenységi és a szervezeti, valamint a kombinált felépítésű ágazati kapcsolati mérlegeknek összefüggő rendszert kell alkotniuk. Véleménye szerint a különböző szempontok alapján összeállított ÁKM-ek közötti közlekedés és az egységes árbázisra való átszámítás végett a mérlegrendszert ki kell egészíteni a különböző pénzügyi tételekre vonatkozó mátrixokkal.

Ezt követően *Dr. CSEPINSZKY ANDOR* előadásában az 1972. évi ÁKM számítások statisztikai kérdéseivel foglalkozott. A korábbi előadásokhoz kapcsolódva hangsúlyozta annak szükségességét, hogy egyetlen mérleg helyett az egymáshoz kapcsolódó ágazati kapcsolati mérlegek csoportját kell kidolgozni, amelyben a Központi Statisztikai Hivatalban kidolgozott központi mérlegekhez kapcsolódnak az ágazati és területi ÁKM-ek, valamint a különböző mátrixok (import, kereskedelmi árrés, pénzügyi tételek stb.). Kiemelte, hogy az ÁKM-ek összeállításánál mindenekelőtt a felhasználás igényeit kell figyelembe venni és az ágazati kapcsolati mérlegeknek szervesen be kell illeszkedniük az egységes népgazdasági mérlegrendszerbe.

Ezen a munkaiülésen a többi előadás az ÁKM átárazásának problémáival, valamint a társadalomstatisztikai rendszerezési törekvésekhez kapcsolódó ÁKM-mel foglalkozott. Az előadások utáni vitában főként a pénzügyi és a jövedelmi mátrixok összeállításának problémáiról, a tervezők és a statisztikusok elengedhetetlen együttműködéséről, valamint a statikus ágazati kapcsolati mérlegek és a termelés dinamizmusa közötti ellentétekről volt szó.

A Konferencia harmadik munkaiülése — *Dr. Ganczer Sándor*, az OT Tervgazdasági Intézet igazgatójának elnöklétével — az ágazati kapcsolati mérlegek elemzési célú felhasználásával kapcsolatos problémákat tárgyalta meg. Az itt elhangzott előadások egymástól néha meglehetősen távolos kérdésekkel foglalkoztak. *NYITRAI FERENCÉ* előadása az ÁKM-nek a hatékonyság elemzésében betöltött szerepét tárgyalta. Megállapította, hogy erre a célra a halmazott ráfordításokat eredményező ÁKM-ek alkalmasak a leginkább és a korábbi gyakorlattól eltérően megfelelőbbnek látszik a „C” változat alkalmazása. Néhány további előadás a külkereskedelemmel kapcsolatos elemzésekkel foglalkozott, ahol a legfőbb nehézséget az árbázis okozza.

Dr. FRIGYES ERVIN és *SIMON BÉLÁNÉ* előadása egy olyan módszert ismertetett, amely alkalmas a strukturális változások mértékének és irányának vizsgálatára. Az előadásban feldolgozták az elemzések gyakorlati tapasztalatait is.

Dr. IVÁNYI TAMÁS előadása arról szólt, hogy egy időszak peremértékeit és kiegészítő

vektorait kombinálva egy megelőző időszak belső négyzetével meg lehet határozni az adott időszak teljes bér-, létszám- és állóeszköztartalom mutatóit a belső négyzet ismerete nélkül. A módszert az ismertett gyakorlati alkalmazás eredményei kellőképpen alátámasztották.

A munkaülés befejező három előadása a területi mérlegek problémáival foglalkozott, majd az ezután kialakult vita az elhangzott előadásoknak megfelelően eléggé különböző problémákat vetett fel. Különösen élénk vita alakult ki az ÁKM-ekkel kapcsolatban felhasználható matematikai-statisztikai módszerekről.

A konferencia befejező ülészakának témája eltért az előzőektől. A korábbi munkálások az ÁKM-mel összefüggő közgazdasági, statisztikai problémákat tárgyalták, ezen az ágazati kapcsolati mérlegek összeállításával és felhasználásával kapcsolatos matematikai módszertani problémák kerültek szóba. A befejező ülészakon dr. Szakolczai György, az MKT Matematikai-Közgazdasági Szakosztályának elnöke töltötte be az elnöki funkciót.

Dr. THEISS EDE előadása az input-output modelleknek a népgazdasági tervezés keretében történő továbbfejlesztéséről szólt, és azt fejtegette, milyen módon lehetne összekapcsolni az input-output modelleket a sztochasztikus ökonometriai modellekkel. Arra a megállapításra jutott, hogy egy néhány ágazatra bontott erősen aggregált sztochasztikus modell köré kellene csoportosítani az egyéb módszereken alapuló számításokat. Az előadó végül annak az érzésének adott kifejezést, hogy a kutatók és a felhasználók között nincs meg a kellő információs kapcsolat és ez károsan hat a kutatómunka hatékonyságára.

GLATTFELDER PÉTER és VÁCZI PÁL előadása az utóbbi időben széleskörűen alkalmazott RAS-módszerrrel foglalkozott. Megállapították, hogy ez a módszer exponenciális jellegű összefüggéseket tételez fel és ismertették a módszer egy kielégítő pontosságú lineáris közelítését.

Egy sztochasztikus, definíciós- és mérlegegyenleteket egyaránt tartalmazó modellt ismertett előadásában HULYÁK KATALIN, amely a „kismérlegek” információtartalmát használja ki. A modell egy összevont ágazati kapcsolati mérleget is tartalmaz és ennek következtében nagy előnye, hogy az itt leírt kapcsolatokra is alkalmazható a modell alapján végzett előrejelzés.

MESZÉNA GYÖRGY és SIMON BÉLÁNÉ előadása is az előrejelzéssel foglalkozott. A trendszámítással kapott eredményeket autoregresszív sémák felhasználásával javították és arra a megállapításra jutottak, hogy így pontosabbak az előrebecslés eredményei, mint a RAS-módszerrel.

Az ÁKM mérlegek egyes elemeire vonatkozó előrebecslések konzisztenciája mindig nagy probléma. MIHÁLYFFY LÁSZLÓ egy olyan módszerről tartott előadást, amellyel biztosítható a probléma megoldása olyan bonyolult esetekben is, amelyekben a konzisztencia feltételek közt szerepel az is, hogy az adott mátrixok egyes blokkjaiban található elemek összegének egy rögzített értékkel kell egyenlőnek lennie.

LÁNYI KAMILLA előadása arról szólt, hogy a lényegében természetes jellegű ágazati kapcsolati mérlegeknél módszertani szempontból mennyire jelentős az egyes elemek dimenzióinak összehasonlítása.

Előadásában HORVÁTH JÓZSEF azzal a korábban már érintett kérdéssel foglalkozott, hogyan lehetne a társadalmi jellegű problémákat összekapcsolni az ÁKM számításokkal. Az ÁKM modellek dinamizálása, vagyis a beruházási mátrix beépítése ugyanis csak a termelésbővítés anyagi feltételeire vonatkozik; ezzel együtt azonban meg kell oldani a termelés emberi feltételeire, a szakemberképzésre, a munkaerőállományra vonatkozó problémákat is. Szükséges tehát, hogy az erre a célra történő kiadásokat is beruházási kiadásokként kezeljék. A problémát egy dinamikus rendszerű modellel lehet megoldani és ennek a modellnek a sajátjaival foglalkozott az előadás.

SZEPESY GYÖRGY és SZÉKELY BÉLA egy olyan modellt ismertett, amely — az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának szervezésében folyó vizsgálathoz kapcsolódva — a gazdasági struktúrák nemzetközi összehasonlítására alkalmas.

A Konferencia dr. Szakolczai György zárszavával ért véget.

Ormós Zsolt

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Helle Mária. A kézirat nyomdába érkezett: 1972. I. 17. Terjedelem 8,4 (A/5) iv
Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György